

26.10.23р. 25гр. укр. мова

Доброго дня! Тема уроку. Морфологічна помилка. Іменник. Рід іменників (складні випадки узгодження роду іменників типу кір, дріб, біль, нежить, пил, степ, ступінь, путь та ін. з іншими частинами мови). Паралельні родові форми іменника (зал – зала, птах – птаха, плацкарт – плацкарта тощо).

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

Теоретична частина

1. Визначення роду ім. та узгодження їх з іншими час. мови
<https://www.youtube.com/watch?v=QomQYMxMrTc>

2. Рід іменників. Типові помилки. Українська мова. Відеорепетитор. ЗНО
<https://www.youtube.com/watch?v=VFp7VCS7BRc>

Епіграфом нашого уроку я обрала слова українського мовознавця Івана Вихованця: «Мова має два потужні крила, які дають їй повнокровне життя: океан слів і граматику».

Наш урок – урок пошуку істини. Сьогодні ми будемо досліджувати, творити, шукати те раціональне зерно, яке допоможе вам бути грамотними і успішно скласти зовнішнє незалежне оцінювання. (ЗЕ-ЕН-О)

3. Бліц – опитування

В зошитах, надати відповіді:

- Що вивчає морфологія?
- Які частини мови ви знаєте?
- Іменник - це...
- Які категорії властиві іменнику? (рід, число, відмінок, відміна)
- Яку роль можуть виконувати іменники у реченні?

4. Мозковий штурм

❖ **Виберіть із поданих словосполучень правильний варіант. Поясніть причину допущених помилок. У зошитах – записати.**

Зустрілися біля магазина(у), завдяки (через) хворобі(у), найбільш гостріша (гостра) мить, вулиця І. Франко(а), стукати по вікнам(х), творчість поетівшестидесятників (шістдесятників), семиста(сот) учнів, на їй (ній)

багато прикрас, п'ять кілограм(ів), хотять (хочуть), сім гривнів (гривень), у кіні(кіно).

- Які норми порушені у поданих словосполученнях?
- Чому у нашому мовленні трапляються помилки? (Незнання норм сучасної української літературної мови, потужний вплив російської)
- Як ви розумієте поняття «морфологічна норма»? За потреби зверніться до підручника.

Морфологічна норма - це загальноприйняті правила вживання граматичних форм слів. Ця норма регулює загальні для всіх частин мови правила творення граматичних форм: **відмінкових** (іменники, прикметники, займенники, числівники); **особових і родових** (дієслова); ступенів порівняння (прикметники, прислівники). Наприклад: **душею, вербою, зі Львова, друже, гарячою, якому-небудь, з ними, сімдесятьох, наполягаємо, більш виразний.**

5. Творча студія. У зошитах

За поданим початком скласти міні-текст, використовуючи іменники професійного спрямування та алгоритм написання власного висловлення. Визначте види речень, поясніть пунктограми.

6. Вибір професії – вибір долі.

●   Якими частинами мови виступають слова, які використані у назві міні-тексту?

●   Складіть асоціативний куш іменників до цих слів.

7. «Асоціативний куш»

- (Майбутнє, життя, перспективність, професійність, важливість, успішність, задоволення, радість, світ, самореалізація, зростання, кар'єра...)
- Введіть ці слова у текст

На моє глибоке переконання, вибір професії - це надзвичайно важливий крок у житті людини, адже від цього вибору залежить майбутнє людини.

На мою думку, чим вдаліше ти зробиш вибір, тим більше досягнеш бажаного на професійному шляху, тим більше відчуєш себе успішним і щасливим.

Дуже важливим для людини є займатися саме тим, що тебе цікавить, приносить задоволення і радість.

Кожна окремо взята професія – це цілий світ, цікавий та незвичайний.

Таким чином, не помилитися у своєму виборі – це основне завдання, яке стоїть перед молодою людиною. Сподіваюсь, ви не помилилися.

8. Дослідження-узагальнення.

- Визначте рід слів професійної лексики.
- За якими ознаками слід визначати рід іменника? (За закінченням, співвідносячи слова із займенниками він, вона, воно).
- Що таке рід?

Рід - це постійна ознака іменника.

- Рід - постійна ознака іменника.

Наприклад:

жіночий рід: okazія, дивовижа, блакить, забаганка, бувальщина, левада, мисткиня;

чоловічий: легіт, гонор, легінь, серпанок, Данило, кетяг, крутіж; **середній:** літепло, дозвілля, роздолля, гасло, осоння, поле, видання; **спільний:** хлопчисько (**такий, таке**), ледащо (**така, такий, таке**), базікало (**такий, така, таке**), ручище (**така, таке**), морозище (**такий, таке**).

- В українській мові до чоловічого роду належать слова: нежить, розпач, тунель, Сибір, кір, дріб, пил, степ, ступінь. До жіночого роду: антресоль, бандероль, розкіш, ретуш.

9. Розподільна робота. Моделювання ментальної карти пам'яті.

❖ **Визначте рід поданих іменників та запишіть їх у відповідні колонки таблиці, утворюючи з ними словосполучення. Назвіть орфограми**

Біль, ваніль, нежить, суміш, висип, жовч, Сибір, туш, продаж, фланель, шампунь, путь, степ, мігрень, кір, розкіш, дріб, папороть, пил, бязь.

10. Ментальна карта пам'яті Рід відмінюваних іменників із нульовим закінченням

чоловічий рід	жіночий рід
Біль (головний) висип дріб (десятковий, барабанний) кір нежить пил продаж Сибір степ, степінь і ступінь шампунь	Ваніль (запашна) жовч мігрень папороть путь розкіш суміш туш (фарба) фланель (тканина) бязь

- Як визначати рід у таких іменниках? (Мусимо пам'ятати або звертатися до орфографічних словників)

11. Лексичний практикум.

❖ Прочитайте прислів'я. Укажіть у них іменники, що мають паралельні родові форми. За якими ознаками ви це визначили — за змістом чи граматичною формою інших частин мови?

1. Всяка птаха свої пісні має.
2. Буває, що й новий птах старої співає.
3. Близький сусід кращий від далекого брата.
4. Який сусіда, така й бесіда.
5. Простий, як свиня, а лукавий, як кусючий змій.
6. Кого бридка змія вкусить, той і черв'яка боїться.
7. Який харч, така й робота.
8. Вдома і вода — смачна харч (Нар. творч.).

- Які, на вашу думку, з цих форм слів є правильними? Від чого це залежить?
- Витлумачте значення фразеологізму синій птах. (Синій птах або синя птаха - символ щастя, ідеалу; те, що втілює для кого-небудь найзаповітніші мрії, прагнення).

12. Перегляд експрес – уроку

Зараз переглянемо експрес-урок знаного в Україні мовознавця Олександра Авраменка. «Зал чи зала — експрес-урок» на каналі YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=Ze0Q-kIvYM>). **Будьте уважними!**

- Які іменники згадано в експрес-уроці?

ЗАЛ — ЗАЛА. Збігаються у значенні, але розрізняються походженням і вживанням. Слово ч. р. зал запозичене з німецької мови (der saal), слово ж. р. зала — з французької (la salle). У сучасній українській мові частіше вживається варіант зал. Читальний зал. Актовий зал. Дзеркальний зал. У художніх творах ХІХ і поч. ХХ ст. трапляється лише варіант зала.

❖ Паралельні форми слів (I в.)	❖ Слова різні за лексичним значенням і родовою ознакою (II в.)
Зал і зала	Пар – пара
Птах - птаха	Вольт – вольта
Сусід - сусіда	Девіз – девіза
Змій – змія	Кар’єр - кар’єра
Харч – харч	Клавіш (наконечник) – клавіша
Плацкарт – плацкарта	Меліс - меліса
Лангуст – лангуста	Задум (ідея) – задума (стан)
Африкат і африката	Рік – ріка
Мотузок – мотузка	
Перифраз – перифраза	
Спазм – спазма	

Запам’ятайте! Якому роду давати перевагу в цих іменниках, залежить від характеру тексту: ділова мова, пряма мова в художньому творі чи стилізація під народну говірку.

За потреби ви можете звернутися до словника-довідника з культури української мови (<https://www.youtube.com/watch?v=VFp7VCS7BRc>)

13. Інформація-інструктаж домашнього завдання.

Домашнє завдання (на вибір)

- Виконайте вправу за підручником.
- Доповніть карту пам’яті відповідними іменниками.
- Творче завдання. Складіть власне висловлення про чистоту рідної мови.

Ментальна карта пам'яті
Рід відмінюваних іменників із нульовим закінченням

чоловічий рід	жіночий рід
Аерозоль (<i>спрей</i>)	Бандероль (<i>велика</i>)
біль (<i>головний</i>)	бешамель (<i>соус, приправа</i>)
бридж (<i>гра</i>)	бязь (<i>тканина</i>)
висип, насип, розсип	ваніль (<i>запахна</i>)
дріб (<i>десятковий, барабанний</i>) дріль (<i>інструмент</i>)	верф (<i>сукупність споруд на березі водойми, де будують і ремонтують судна</i>)
картель (<i>різновид монополії</i>)	гуаш
кір	жирандоль (<i>свічник</i>)
накип	жовч заповоч (<i>нитки для вишивання</i>)
нежить	каніфоль (<i>смола, добута з хвойних дерев</i>)
перекис	Керч
пил	консоль (<i>виступ</i>)
поступ	мігрень
пропис	нехворощ (<i>різновид полину</i>)
полин	папороть
продаж	путь
Псалтир	ретуш (<i>виправлення, підмальовування картин, фотознімків; обробка каменя сколюванням</i>)
рояль	розкіш
рукопис	скрижаль
Сибір	суміш
собака	туш (<i>фарба</i>)
степ; степінь і ступінь	фланель (<i>тканина</i>)
толь (<i>покрівельний матеріал із товстого картону</i>)	шагрень (<i>шкіра, папір</i>)
тюль	
туш (<i>муз. н'еса; ненавмисне торкання в більярді</i>)	
фенхель (<i>рослина</i>)	
шампунь	
ярмарок	

Паралельні форми роду